

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Ἡ συμβολὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν, καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων.

«*Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱόν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλυται, ἀλλ᾽ ἔχει ζωὴν αἰώνιον*» (Ἰωάν. γ’, 16). Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ζῇ «*ἐν τῷ κόσμῳ*», ἀλλά δέν εἶναι «*ἐκ τοῦ κόσμου*» (Ἰωάν. ιζ’, 11 καί 14-15). Ὁ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὁμιλία πρό τῆς ἐξορίας*, β’, PG 52, 429) εἶναι ἡ ζῶσα «παρουσία», τό σημεῖον καί ἡ εἰκών τῆς Βασιλείας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εὐαγγελιζομένη «*καινὴν κτίσιν*» (Β’ Κορ. ε’, 17), «*καινούς οὐρανούς καὶ γῆν καινήν... ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ*» (Β’ Πέτρ. γ’, 13). Ἕνα κόσμον, εἰς τόν ὁποῖον ὁ Θεός «ἐξαλείψει *πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν* (τῶν ἀνθρώπων), *καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγή οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι*» (Ἀποκ. κα’, 4-5).

Τήν προσδοκίαν αὐτήν βιώνει ἤδη καί προγεύεται ἡ Ἐκκλησία, κατ’ ἐξοχήν ὁσάκις τελεῖ τήν θείαν Εὐχαριστίαν, συνάγουσα «*ἐπὶ τὸ αὐτό*» (Α’ Κορ. ια’ 11, 20) τά διεσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. ια’, 52) εἰς ἕν σῶμα ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου, ἡλικίας, κοινωνικῆς ἤ ἄλλης καταστάσεως, ὅπου «*οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ*» (Γαλ. γ’, 28, πρβλ. Κολ. γ’, 11), εἰς ἕνα κόσμον καταλλαγῆς, εἰρήνης καί ἀγάπης.

Τήν πρόγευσιν αὐτήν τῆς «*καινῆς κτίσεως*», τοῦ μεταμορφωμένου κόσμου, βιώνει ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία εἰς τά πρόσωπα τῶν Ἁγίων της, οἱ ὁποῖοι διά τῆς ἀσκήσεως καί τῆς ἀρετῆς των κατέστησαν ἤδη εἰς τήν ζωήν αὐτήν εἰκόνες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύοντες καί βεβαιοῦντες τοιουτοτρόπως ὅτι ἡ προσδοκία ἑνός κόσμου εἰρήνης, δικαιοσύνης καί ἀγάπης δέν εἶναι οὐτοπία, ἀλλά «*ἐλπιζομένων ὑπόστασις*» (Ἑβρ. ια’, 1), δυνατή μέ τήν χάριν τοῦ Θεοῦ καί τόν πνευματικόν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐμπνεομένη διαρκῶς ἀπό τήν προσδοκίαν καί τήν πρόγευσιν αὐτήν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία δέν ἀδιαφορεῖ διά τά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἑκάστοτε ἐποχῆς, ἀλλά, ἀντιθέτως, συμμετέχει εἰς τήν ἀγωνίαν καί τά ὑπαρξιακά προβλήματά του, αἴρουσα, ὅπως ὁ Κύριός της, τήν ὀδύνην καί τάς πληγάς, τάς ὁποίας προκαλεῖ τό κακόν εἰς τόν κόσμον καί ἐπιχέουσα, ὡς ὁ καλός Σαμαρείτης, ἔλαιον καί οἶνον εἰς τά τραύματα αὐτοῦ (Λουκ. ι', 34) διά τοῦ λόγου «*τῆς ὑπομονῆς καὶ παρακλήσεως*» (Ρωμ. ιε', 4, Ἑβρ. ιγ', 22) καί διά τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης. Ὁ λόγος της πρός τόν κόσμον ἀποβλέπει πρωτίστως ὄχι εἰς τό νά κρίνῃ καί καταδικάσῃ τόν κόσμον (πρβλ. Ἰωάν. γ', 17 καί ιβ', 47), ἀλλά εἰς τό νά προσφέρῃ εἰς αὐτόν ὡς ὁδηγόν τό Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τήν ἐλπίδα καί βεβαιότητα ὅτι τό κακόν, ὑπό οἱανδήποτε μορφήν, δέν ἔχει τόν τελευταῖον λόγον εἰς τήν ἱστορίαν καί δέν πρέπει νά ἀφεθῇ νά κατευθύνῃ τήν πορείαν της.

Ἡ μεταφορά τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου συμφώνως πρός τήν τελευταίαν ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ«*Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν*» (Ματθ. κη', 19), ἀποτελεῖ διαχρονικήν ἀποστολήν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀποστολή αὐτή πρέπει νά ἐκπληροῦται ὄχι ἐπιθετικῶς ἤ διά διαφόρων μορφῶν προσηλυτισμοῦ, ἀλλά ἐν ἀγάπῃ, ταπεινοφροσύνῃ καί σεβασμῷ πρός τήν ταυτότητα ἑκάστου ἀνθρώπου καί τήν πολιτιστικήν ἰδιαιτερότητα ἑκάστου λαοῦ. Εἰς τήν ἱεραποστολικήν αὐτήν προσπάθειαν ὀφείλουν νά συμβάλλουν πᾶσαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι.

Ἀντλοῦσα ἀπό τάς ἀρχάς αὐτάς καί ἀπό τήν ὅλην ἐμπειρίαν καί διδασκαλίαν τῆς πατερικῆς, λειτουργικῆς καί ἀσκητικῆς της παραδόσεως, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία συμμετέχει εἰς τόν προβληματισμόν καί τήν ἀγωνίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὡς πρός θεμελιώδη ὑπαρξιακά ζητήματα, τά ὁποῖα ἀπασχολοῦν τόν σύγχρονον κόσμον, ἐπιθυμοῦσα νά συμβάλῃ εἰς τήν ἀντιμετώπισίν των, ὥστε νά ἐπικρατήσῃ εἰς τόν κόσμον ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, «*ἡ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα*» (Φιλ. δ', 7), ἡ καταλλαγή καί ἡ ἀγάπη.

Α. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου

1. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἀπορρέουσα ἐκ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί καθ' ὁμοίωσιν καί ἐκ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ εἰς τό σχέδιον τοῦ Θεοῦ διά τόν ἄνθρωπον καί τόν κόσμον, ὑπῆρξε πηγή ἐμπνεύσεως διά τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι ἐνεβάθυναν εἰς τό μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τονίζει χαρακτηριστικῶς διά τόν ἄνθρωπον ὅτι ὁ Δημιουργός «*οἷόν τινα κόσμον ἕτερον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἵστησιν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπί γῆς, ... ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον, καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου, τῇ πρὸς Θεόν νεύσει θεούμενον*» (*Λόγος ΜΕ', Εἰς τό Ἅγιον Πάσχα*, 7. PG 36, 632ΑΒ). Ὁ σκοπός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου Θεοῦ εἶναι ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χριστός, ἀνακαινίσας ἐν Ἑαυτῷ τόν παλαιόν Ἀδάμ (πρβλ. Ἐφ. β', 15), «*συναπεθέου γε τὸν ἄνθρωπον, ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν ἐλπίδος*»(Εὐσεβίου, *Εὐαγγελική Ἀπόδειξις*, 4, 14. PG 22, 289Α). Τοῦτο διότι, ὅπως εἰς τόν παλαιόν Ἀδάμ ἐνυπῆρχεν ἤδη ὁλόκληρον τό ἀνθρώπινον γένος, οὕτω καί εἰς τόν νέον Ἀδάμ συνεκεφαλαιώθη ὁλόκληρον ἐπίσης τό ἀνθρώπινον γένος. «*Ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Μονογενής, ...ἀνακεφαλαιώσασθαι πάλιν καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναλαβεῖν τὸ διολισθῆσαν γένος,*

τουτέστι, τὸ ἀνθρώπινον» (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Ἑρμηνεία ἢ ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον*, Θ΄. PG 74, 273D-275A). Ἡ διδασκαλία αὐτή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀνεξάντλητος πηγή πάσης χριστιανικῆς προσπαθείας διά τήν περιφρούρησιν τῆς ἀξίας καί τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνθρώπου.

2. Ἐπ' αὐτῆς τῆς βάσεως εἶναι ἀπαραίτητον νά ἀναπτυχθῇ πρός ὅλας τάς κατευθύνσεις ἡ διαχριστιανική συνεργασία διά τήν προστασίαν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, αὐτονοήτως δέ καί τοῦ ἀγαθοῦ τῆς εἰρήνης, οὕτως ὥστε αἱ εἰρηνευτικαί προσπάθειαι ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Χριστιανῶν νά ἀποκτοῦν μεγαλύτερον βάρος καί δύναμιν.

3. Ὡς προϋπόθεσις μιᾶς εὐρυτέρας ἐν προκειμένῳ συνεργασίας δύναται νά χρησιμεύσῃ ἡ κοινή ἀποδοχή τῆς ὑψίστης ἀξίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Αἱ κατά τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εἶναι δυνατόν νά συμβάλουν εἰς τήν διαθρησκειακήν συνεννόησιν καί συνεργασίαν διά τήν εἰρηνικήν συνύπαρξιν καί κοινωνικήν συμβίωσιν τῶν λαῶν, χωρίς τοῦτο νά συνεπάγεται οἱονδήποτε θρησκευτικόν συγκρητισμόν.

4. Ἔχομεν τήν πεποίθησιν ὅτι ὡς «*Θεοῦ συνεργοί*» (Α' Κορ. γ', 9), δυνάμεθα νά προχωρήσωμεν εἰς τήν διακονίαν ταύτην ἀπό κοινοῦ μεθ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων καλῆς θελήσεως, τῶν ἀγαπώντων τήν κατά Θεόν εἰρήνην, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἐπί τοπικοῦ, ἐθνικοῦ καί διεθνοῦς ἐπιπέδου. Ἡ διακονία αὐτή εἶναι ἐντολή Θεοῦ (Ματθ. ε', 9).

Β. Περί ἐλευθερίας καί εὐθύνης

1. Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἕν ἐκ τῶν ὑψίστων δώρων τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπον. «*Ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἀφῆκε καὶ αὐτεξούσιον, νόμῳ τῷ τῆς ἐντολῆς μόνον κρατούμενον*» (Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΙΔ', Περί φιλοπτωχίας*, 25. PG 35, 892Α). Ἡ ἐλευθερία καθιστᾷ μέν τόν ἄνθρωπον ἱκανόν νά προοδεύῃ πρός τήν πνευματικήν τελειότητα, ἀλλά, συγχρόνως, ἐμπερικλείει τόν κίνδυνον τῆς παρακοῆς, τῆς ἀπό τοῦ Θεοῦ αὐτονομήσεως καί, δι' αὐτῆς, τῆς πτώσεως, ἐξ οὗ καί αἱ τραγικαί συνέπειαι τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.

2. Συνέπεια τοῦ κακοῦ τούτου εἶναι αἱ ἐπικρατοῦσαι σήμερον ἐν τῇ ζωῇ ἀτέλειαι καί ἐλλείψεις, ὡς ἡ ἐκκοσμίκευσις, ἡ βία, ἡ ἔκλυσις τῶν ἠθῶν, τά παρατηρούμενα νοσηρά φαινόμενα τῆς λήψης ἐξαρτησιογόνων οὐσιῶν καί τῆς ὑποταγῆς εἰς ἄλλους ἐθισμούς, ἰδίᾳ δέ εἰς μερίδα τῆς συγχρόνου νεότητος, ὁ φυλετισμός, οἱ ἐξοπλισμοί, οἱ πόλεμοι καί τά τούτων ἀπότοκα κοινωνικά κακά, ἡ καταπίεσις κοινωνικῶν ὁμάδων, θρησκευτικῶν κοινοτήτων καί λαῶν ὁλοκλήρων, ἡ κοινωνική ἀνισότης, ὁ περιορισμός τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰς τόν χῶρον τῆς ἐλευθερίας τῶν συνειδήσεων καί τῆς θρησκευτικῆς εἰδικώτερον ἐλευθερίας, ἡ παραπληροφόρησις καί ἡ χειραγώγησις τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ οἰκονομική ἀθλιότης, ἡ ἄνισος κατανομή ἤ καί ἡ παντελής στέρησις τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρός τό ζῆν ἀγαθῶν, ἡ πεῖνα τῶν ὑποσιτιζομένων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, αἱ βίαιαι μετακινήσεις πληθυσμῶν καί ἡ ἀθέμιτος διακίνησις ἀνθρώπων, τό προσφυγικόν χάος, ἡ καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος, ἡ ἀνεξέλεγκτος χρῆσις τῆς γενετικῆς βιοτεχνολογίας καί βιοϊατρικῆς ἀναφορικῶς πρός τήν ἀρχήν, τήν διάρκειαν καί τό τέλος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πάντα ταῦτα ὑφαίνουν τό ἀπέραντον ἄγχος τῆς ἀγωνιώδους συγχρόνου ἀνθρωπότητος.

3. Ἐναντι τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ὡδήγησεν εἰς τήν ἀποδυνάμωσιν τῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, καθῆκον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι, ὅπως προβάλῃ σήμερον, διά τοῦ κηρύγματος, τῆς θεολογίας, τῆς λατρείας καί τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου της, τήν ἀλήθειαν τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας. «*Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος... Ἵνα τὶ γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;*» (Α' Κορ. ι', 23-24 καί ι', 29). Ἐλευθερία ἄνευ εὐθύνης καί ἀγάπης ὁδηγεῖ τελικῶς εἰς τήν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας.

Γ. Περί εἰρήνης καί δικαιοσύνης

1. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει καί ἀναδεικνύει διαχρονικῶς τήν κεντρικήν θέσιν τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης εἰς τήν ζωήν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτή αὕτη ἡ ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψις χαρακτηρίζεται«*εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης*» (Ἐφ. ς', 15), διότι ὁ Χριστός, «*εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ*» τά πάντα (Κολ. α', 20), «*εὐηγγελίσατο εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς*» (Ἐφ. β', 17) καί κατέστη «*ἡ εἰρήνη ἡμῶν*» (Ἐφ. β', 14). Ἡ εἰρήνη αὕτη, ἡ «*ὑπερέχουσα πάντα νοῦν*» (Φιλ. δ', 7) εἶναι, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἰς τούς μαθητάς Του πρό τοῦ Πάθους, εὐρυτέρα καί οὐσιαστικωτέρα τῆς εἰρήνης, τήν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται ὁ κόσμος: «*Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν*» (Ἰωάν. ιδ', 27). Καί τοῦτο, διότι ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ ὥριμος καρπός τῆς ἐν Αὐτῷ ἀνακεφαλαιώσεως τῶν πάντων, τῆς ἀναδείξεως τῆς ἀξίας καί τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ὡς εἰκόνος Θεοῦ· τῆς προβολῆς τῆς ἐν Αὐτῷ ὀργανικῆς ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί τοῦ κόσμου· τῆς καθολικότητος τῶν ἀρχῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καί, τέλος, τῆς καρποφορίας τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Ἡ πραγματική εἰρήνη εἶναι ὁ καρπός τῆς ἐπί τῆς γῆς ἐπικρατήσεως ὅλων αὐτῶν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν. Εἶναι ἡ ἄνωθεν εἰρήνη, περί τῆς ὁποίας πάντοτε εὔχεται ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τάς καθημερινάς της δεήσεις, ἐξαιτουμένη ταύτην παρά τοῦ Θεοῦ, τοῦ τά πάντα δυναμένου καί εἰσακούοντος τάς προσευχάς τῶν μετά πίστεως Αὐτῷ προσερχομένων.

2. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται δῆλον διατί ἡ Ἐκκλησία, ὡς «*Σῶμα Χριστοῦ*» (Α' Κορ. ιβ', 27), δέεται πάντοτε ὑπέρ εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἡ ὁποία εἰρήνη, κατά τόν Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα, εἶναι συνώνυμον τῆς δικαιοσύνης (*Στρωματεῖς*, 4, 25. PG 8, 1369B-72A). Ὁ δέ Μέγας Βασίλειος προσθέτει: «*οὐ δύναμαι πεῖσαι ἐμαυτόν, ὅτι ἄνευ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ ἄνευ τοῦ, τὸ εἰς ἐμὲ ἦκον, εἰρηνεύειν πρὸς πάντας δύναμαι ἄξιος κληθῆναι δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ*» (*Ἐπιστολή* 203, 1. PG 32, 737B). Τοῦτο εἶναι, ὡς σημειώνει ὁ αὐτός Πατήρ, τόσον αὐτονόητον διά τόν Χριστιανόν, ὥστε«*οὐδὲν οὕτως ἴδιόν ἐστι Χριστιανοῦ ὡς τὸ εἰρηνοποιεῖν*» (*Ἐπιστολή* 114. PG 32, 528B). Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ μυστική δύναμις, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπό τήν καταλλαγήν τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν οὐράνιον Πατέρα Του, «*κατά πρόνοιαν Ἰησοῦ, τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργοῦντος, καὶ ποιοῦντος εἰρήνην ἄρρητον καὶ ἐξ αἰῶνος προωρισμένην καὶ ἀποκαταλλάσσοντος ἡμᾶς ἑαυτῷ καὶ ἐν ἑαυτῷ τῷ Πατρί*» (Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περί θείων ὀνομάτων*, 11, 5. PG 3, 953AB).

3. Ὀφείλομεν συγχρόνως νά ὑπογραμμίσωμεν ὅτι τά δῶρα τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης ἐξαρτῶνται καί ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης συνεργίας. Τό Ἅγιον Πνεῦμα χορηγεῖ πνευματικά δῶρα, ὅταν ἐν μετανοίᾳ ἐπιζητῶμεν τήν εἰρήνην καί τήν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Τά δῶρα ταῦτα τῆς εἰρήνης καί δικαιοσύνης ἐμφανίζονται ἐκεῖ ἔνθα οἱ Χριστιανοί καταβάλλουν προσπαθείας εἰς τό ἔργον τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐλπίδος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν (Α' Θεσ. α', 3).

4. Ἡ ἁμαρτία εἶναι πνευματική ἀσθένεια, τῆς ὁποίας τά ἐξωτερικά συμπτώματα εἶναι αἱ ταραχαί, αἱ ἔριδες, τά ἐγκλήματα καί οἱ πόλεμοι, μετά τῶν τραγικῶν αὐτῶν συνεπειῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιδιώκει νά ἐξαλείψῃ οὐ μόνον τά ἐξωτερικά συμπτώματα αὐτῆς τῆς ἀσθενείας, ἀλλά καί αὐτήν ταύτην τήν ἀσθένειαν, τήν ἁμαρτίαν.

5. Συγχρόνως, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ καθῆκον αὐτῆς νά ἐπικροτῇ πᾶν ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ πράγματι τήν εἰρήνην (Ρωμ. ιδ', 19) καί ἀνοίγει τήν ὁδόν πρός τήν δικαιοσύνην, τήν ἀδελφοσύνην, τήν ἀληθῆ ἐλευθερίαν καί τήν ἀμοιβαίαν ἀγάπην μεταξύ ὅλων τῶν τέκνων τοῦ ἑνός οὐρανίου Πατρός, ὡς καί μεταξύ ὅλων τῶν λαῶν τῶν ἀποτελούντων τήν ἑνιαίαν ἀνθρωπίνην οἰκογένειαν. Συμπάσχει δέ μεθ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου στεροῦνται τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης.

Δ. Ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀποτροπή τοῦ πολέμου

1. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καταδικάζει γενικῶς τόν πόλεμον, τόν ὁποῖον θεωρεῖ ἀπόρροιαν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καί τῆς ἁμαρτίας. «*Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν;*» (Ἰακ. δ', 1). Ἕκαστος πόλεμος ἀποτελεῖ ἀπειλήν καταστροφῆς τῆς δημιουργίας καί τῆς ζωῆς.

   Ὅλως ἰδιαιτέρως, εἰς περιπτώσεις πολέμων δι' ὅπλων μαζικῆς καταστροφῆς, αἱ συνέπειαι θά εἶναι τρομακτικαί, ὄχι μόνον διότι θά ἐπέλθῃ ὁ θάνατος εἰς ἀπρόβλεπτον ἀριθμόν ἀνθρώπων, ἀλλά καί διότι δι' ὅσους θά ἐπιζήσουν ὁ βίος θά καταστῇ ἀβίωτος. Θά ἐμφανισθοῦν ἀνίατοι ἀσθένειαι, θά προκληθοῦν γενετικαί ἀλλαγαί καί ἄλλα δεινά, τά ὁποῖα θά ἐπηρεάζουν καταστρεπτικῶς καί τάς ἑπομένας γενεάς.

   Λίαν ἐπικίνδυνος δέν εἶναι μόνον ὁ πυρηνικός ἐξοπλισμός, ἀλλά καί οἱ χημικοί, οἱ βιολογικοί καί πάσης μορφῆς ἐξοπλισμοί, οἱ ὁποῖοι δημιουργοῦν τήν ψευδαίσθησιν τῆς ὑπεροχῆς καί κυριαρχίας ἐπί τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Τοιοῦτοι ἐξοπλισμοί καλλιεργοῦν ἀτμόσφαιραν φόβου καί ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης καί καθίστανται αἰτία ἑνός νέου ἀνταγωνισμοῦ ἐξοπλισμῶν.

2. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦσα κατ' ἀρχήν τόν πόλεμον ἀπόρροιαν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καί τῆς ἁμαρτίας, ἐνθαρρύνει πᾶσαν πρωτοβουλίαν καί προσπάθειαν πρός πρόληψιν ἤ ἀποτροπήν αὐτοῦ διά τοῦ διαλόγου καί διά παντός ἄλλου προσφόρου μέσου. Εἰς περίπτωσιν κατά τήν ὁποίαν ὁ πόλεμος καταστῇ ἀναπόφευκτος, ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει προσευχομένη καί μεριμνῶσα ποιμαντικῶς διά τά τέκνα αὐτῆς, τά ὁποῖα ἐμπλέκονται εἰς τάς πολεμικάς συγκρούσεις διά τήν ὑπεράσπισιν τῆς ζωῆς καί τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, καταβάλλουσα πᾶσαν προσπάθειαν διά τήν ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐλευθερίας.

3. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καταδικάζει ἐντόνως τάς ποικιλομόρφους συγκρούσεις καί τούς πολέμους, τούς ὀφειλομένους εἰς φανατισμόν, προερχόμενον ἐκ θρησκευτικῶν ἀρχῶν. Βαθεῖαν ἀνησυχίαν προκαλεῖ ἡ μόνιμος τάσις αὐξήσεως τῶν καταπιέσεων καί διώξεων τῶν χριστιανῶν καί ἄλλων κοινοτήτων, ἐξ αἰτίας τῆς πίστεως αὐτῶν, εἰς τήν Μέσην Ἀνατολήν καί ἀλλαχοῦ, καθώς καί αἱ ἀπόπειραι ἐκριζώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ τῶν παραδοσιακῶν κοιτίδων αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως, ἀπειλοῦνται αἱ ὑφιστάμεναι διαθρησκειακαί καί διεθνεῖς σχέσεις, ἐνῷ πολλοί χριστιανοί ἀναγκάζονται νά ἐγκαταλείψουν τάς ἑστίας αὐτῶν. Οἱ ἀνά τόν κόσμον Ὀρθόδοξοι συμπάσχουν μετά τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν χριστιανῶν καί ὅλων τῶν ἄλλων διωκομένων ἐν τῇ περιοχῇ καί καλοῦν εἰς ἐξεύρεσιν δικαίας καί μονίμου λύσεως τῶν προβλημάτων τῆς περιοχῆς.

Καταδικάζονται ἐπίσης πόλεμοι, ἐμπνεόμενοι ὑπό ἐθνικισμοῦ, προκαλοῦντες ἐθνοκαθάρσεις, μεταβολάς κρατικῶν ὁρίων καί κατάληψιν ἐδαφῶν.

Ε. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἔναντι τῶν διακρίσεων

1. Ὁ Κύριος, ὡς Βασιλεύς τῆς δικαιοσύνης (Ἑβρ. ζ', 2-3), ἀποδοκιμάζει τήν βίαν καί τήν ἀδικίαν (Ψαλμ. ι', 5) καί καταδικάζει τήν ἀπάνθρωπον στάσιν πρός τόν πλησίον (Μάρκ. κε', 41-46. Ἰακ. β', 15-16). Εἰς τήν Βασιλείαν Αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἰκονίζεται καί εἶναι παροῦσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Του ἤδη ἐδῶ εἰς τήν γῆν, δέν ὑπάρχει τόπος οὔτε διά τό μῖσος, οὔτε δι' ἔχθραν καί μισαλλοδοξίαν (Ἡσ. ια', 6. Ρωμ. ιβ', 10).

2. Ἡ θέσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἐν προκειμένῳ σαφής. Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι ὁ Θεός«*ἐποίησεν ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς*» (Πράξ. ιζ', 26) καί ὅτι ἐν Χριστῷ «*οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*» (Γαλ. γ', 28). Εἰς τό ἐρώτημα «*καὶ τίς ἐστί μου πλησίον;*» ὁ Χριστός ἀπήντησε διά τῆς παραβολῆς τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου (Λουκ. ι', 25-37). Καί οὕτως ἐδίδαξε τήν κατάλυσιν παντός μεσοτοίχου ἔχθρας καί προκαταλήψεως. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὁμολογεῖ ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, φύλου, ἐθνικότητος, γλώσσης, ἔχει δημιουργηθῆ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ καί ἀπολαμβάνει ἴσα δικαιώματα ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Συνεπής πρός τήν πίστιν αὐτήν, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δέν δέχεται τάς διακρίσεις δι' ἕκαστον ἐκ τῶν προαναφερθέντων λόγων, ἐφ' ὅσον αὗται προϋποθέτουν ἀξιολογικήν διαφοράν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

3. Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῷ πνεύματι τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ἀνθρώπων, ἀξιολογεῖ τήν ἐφαρμογήν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ὑπό τό φῶς τῆς διδασκαλίας της περί τῶν μυστηρίων, τῆς οἰκογενείας, τῆς θέσεως τῶν δύο φύλων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τῶν ἐν γένει ἀξιῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει δικαίωμα ἵνα διακηρύττῃ τήν μαρτυρίαν τῆς διδασκαλίας της εἰς τόν δημόσιον χῶρον.

ΣΤ. Ἡ ἀποστολή τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς μαρτυρία ἀγάπης ἐν διακονίᾳ.

1. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐπιτελοῦσα τήν σωτήριον αὐτῆς ἀποστολήν ἐν τῷ κόσμῳ, μεριμνᾷ ἐμπράκτως διά πάντας τούς ἀνθρώπους χρῄζοντας βοηθείας, τούς πεινῶντας, τούς ἀπόρους, τούς ἀσθενεῖς, τούς ἀναπήρους, τούς ὑπερήλικας, τούς διωκομένους, τούς αἰχμαλώτους, τούς φυλακισμένους, τούς ἀστέγους, τά ὀρφανά, τά θύματα τῶν καταστροφῶν καί τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων, τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων καί τῶν συγχρόνων μορφῶν δουλείας. Αἱ καταβαλλόμεναι ὑπό τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας προσπάθειαι διά τήν καταπολέμησιν τῆς ἐνδείας καί τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας ἀποτελοῦν ἔκφρασιν τῆς πίστεως αὐτῆς καί διακονίαν Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐταύτισεν Ἑαυτόν πρός πάντα ἄνθρωπον, ἰδίως πρός τούς ἐν ἀνάγκαις εὑρισκομένους: «*Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε*» (Ματθ. κε', 40). Ἐν τῇ πολυπτύχῳ ταύτῃ κοινωνικῇ διακονίᾳ, ἡ Ἐκκλησία δύναται νά συνεργάζηται μετά τῶν διαφόρων σχετικῶν κοινωνικῶν φορέων.

2. Οἱ ἀνταγωνισμοί καί αἱ ἐχθρότητες ἐν τῷ κόσμῳ εἰσάγουν ἀδικίαν καί ἀνισότητα εἰς τήν συμμετοχήν τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν εἰς τά ἀγαθά τῆς θείας δημιουργίας. Στεροῦν ἀπό ἑκατομμύρια ἀνθρώπων τά βασικά ἀγαθά καί ὁδηγοῦν εἰς ἐξαθλίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, προκαλοῦν μαζικάς μεταναστεύσεις πληθυσμῶν, διεγείρουν ἐθνικάς, θρησκευτικάς καί κοινωνικάς συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τήν ἐσωτερικήν συνοχήν τῶν κοινωνιῶν.

3. Ἡ Ἐκκλησία δέν δύναται νά μείνῃ ἀδιάφορος ἔναντι τῶν οἰκονομικῶν καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουν ἀρνητικῶς ὁλόκληρον τήν ἀνθρωπότητα. Ἐπιμένει εἰς τήν ἀνάγκην, οὐχί μόνον ἡ οἰκονομία νά ἐρείδηται ἐπί ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀλλά καί ἐμπράκτως νά διακονῆται δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος, συμφώνως καί πρός τήν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «*κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν*» (Πράξ. κ', 35). Ὁ Μ. Βασίλειος γράφει ὅτι «*σκοπός οὖν ἑκάστῳ προκεῖσθαι ὀφείλει ἐν τῷ ἔργῳ ἡ ὑπηρεσία τῶν δεομένων, οὐχὶ ἡ ἰδία αὐτοῦ χρεία*» (*Ὅροι κατά πλάτος* ΜΒ'. PG 31, 1025Α).

4. Τό χάσμα μεταξύ πλουσίων καί πτωχῶν διευρύνεται δραματικῶς ἐξ αἰτίας τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία εἶναι συνήθως ἀποτέλεσμα κερδοσκοπίας χωρίς φραγμούς ἐκ μέρους οἰκονομικῶν παραγόντων, συγκεντρώσεως τοῦ πλούτου εἰς χεῖρας ὀλίγων καί στρεβλῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἡ ὁποία, στερουμένη δικαιοσύνης καί ἀνθρωπιστικῆς εὐαισθησίας, δέν ἐξυπηρετεῖ, τελικῶς, τάς πραγματικάς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος. Βιώσιμος οἰκονομία εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία συνδυάζει τήν ἀποτελεσματικότητα μετά δικαιοσύνης καί κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

5. Ὑπό τάς τραγικάς ταύτας καταστάσεις, κατανοεῖται ἡ τεραστία εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας διά τήν καταπολέμησιν τῆς πείνης καί πάσης ἄλλης μορφῆς ἐνδείας ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν τοιοῦτον φαινόμενον εἰς τήν ἐποχήν μας, κατά τήν ὁποίαν αἱ χῶραι ζοῦν ὑπό καθεστώς παγκοσμιοποιημένης οἰκονομίας, ὑποδηλοῖ τήν σοβαράν κρίσιν ταυτότητος τοῦ συγχρόνου κόσμου, διότι ἡ πεῖνα οὐχί μόνον ἀπειλεῖ τό θεῖον δῶρον τῆς

ζωῆς ὁλοκλήρων λαῶν, ἀλλά καί θίγει τό μεγαλεῖον καί τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, συγχρόνως δέ προσβάλλει καί τόν ἴδιον τόν Θεόν. Διά τοῦτο, ἄν ἡ μέριμνα διά τήν ἰδικήν μας τροφήν εἶναι θέμα ὑλικόν, ἡ μέριμνα διά τήν τροφήν τοῦ συνανθρώπου μας εἶναι θέμα πνευματικόν (Ἰακ. β', 14-18). Ἀποτελεῖ, ἑπομένως, ἀποστολήν ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά ἐπιδεικνύουν ἀλληλεγγύην καί νά ὀργανώνουν ἀποτελεσματικῶς τήν βοήθειάν των πρός τούς ἐνδεεῖς ἀδελφούς.

6. Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐν τῷ καθολικῷ σώματι αὐτῆς, περικλείουσα εἰς τούς κόλπους αὐτῆς πολλούς λαούς τῆς γῆς, ἀναδεικνύει τήν ἀρχήν τῆς πανανθρωπίνου ἀλληλεγγύης καί ὑποστηρίζει τήν στενοτέραν συνεργασίαν λαῶν καί κρατῶν πρός εἰρηνικήν ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν.

7. Ἀνησυχίαν προκαλεῖ εἰς τήν Ἐκκλησίαν ἡ διαρκῶς αὐξανομένη ἐπιβολή εἰς τήν ἀνθρωπότητα ἑνός καταναλωτικοῦ τρόπου ζωῆς, ὁ ὁποῖος στερεῖται τῶν χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Ὑπό τήν ἔννοιαν αὐτήν, ὁ καταναλωτισμός οὗτος, ἐν συνδυασμῷ μετά τῆς ἐκκοσμικευμένης παγκοσμιοποιήσεως, τείνει νά ὁδηγήσῃ τούς λαούς εἰς τήν ἀπώλειαν τῶν πνευματικῶν καταβολῶν αὐτῶν, εἰς τήν ἱστορικήν ἀμνησίαν καί εἰς τήν λήθην τῶν παραδόσεων.

8. Τά μέσα γενικῆς ἐνημερώσεως οὐχί σπανίως τελοῦν ὑπό τόν ἔλεγχον μιᾶς ἰδεολογίας φιλελευθέρας παγκοσμιοποιήσεως καί οὕτω καθίστανται δίαυλοι διαδόσεως τοῦ καταναλωτισμοῦ καί τῆς ἀνηθικότητος. Ἰδιαιτέραν ἀνησυχίαν προκαλοῦν περιστατικά, καθ' ἅ ἡ στάσις ἔναντι τῶν θρησκευτικῶν ἀξιῶν χαρακτηρίζεται ἀπό ἔλλειψιν σεβασμοῦ, ἐνίοτε δέ καί διά βλασφημίαν, προξενοῦντα διχασμούς καί ἐξεγέρσεις ἐντός τῆς κοινωνίας. Ἡ Ἐκκλησία προειδοποιεῖ τά τέκνα αὐτῆς διά τόν κίνδυνον τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν συνειδήσεων διά τῶν μέσων ἐνημερώσεως καί τῆς χρήσεως αὐτῶν οὐχί διά τήν προσέγγισιν τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, ἀλλά διά τήν χειραγώγησίν των.

9. Εἰς τήν πορείαν, ἣν διανύει ἡ Ἐκκλησία, κηρύττουσα καί ἀσκοῦσα τήν σωτήριον ἀποστολήν αὐτῆς διά τήν ἀνθρωπότητα, ὁλοέν καί τακτικώτερον ἔρχεται ἀντιμέτωπος μετά τῶν ἐκφάνσεων τῆς ἐκκοσμικεύσεως. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καλεῖται νά ἐπαναδιατυπώσῃ καί φανερώσῃ τήν προφητικήν μαρτυρίαν της εἰς τόν κόσμον, στηριζομένη εἰς τήν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως, ὑπενθυμίζουσα ἐν ταὐτῷ καί τήν πραγματικήν ἀποστολήν αὐτῆς, διά τῆς καταγγελίας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί τῆς καλλιεργείας συνειδήσεως ἑνότητος εἰς τό ποίμνιον αὐτῆς. Οὕτω, διανοίγεται εὐρύ πεδίον δι' αὐτήν, δεδομένου ὅτι ὡς οὐσιαστικόν στοιχεῖον τῆς ἐκκλησιολογικῆς της διδασκαλίας προβάλλει εἰς τόν διεσπασμένον κόσμον τήν εὐχαριστιακήν κοινωνίαν καί ἑνότητα.

10. Ὁ πόθος τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς εὐημερίας καί ἡ ἄμετρος κατανάλωσις ἀναποφεύκτως ὁδηγοῦν εἰς τήν δυσανάλογον χρῆσιν καί τήν ἐξάντλησιν τῶν φυσικῶν πόρων. Ἡ δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτίσις, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τόν ἄνθρωπον «*ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν*» αὐτήν (πρβλ. Γεν. β', 15), ὑφίσταται τάς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου: «*Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν*» (Ρωμ. η', 20-22).

Ἡ οἰκολογική κρίσις, ἡ ὁποία συνδέεται πρός τάς κλιματολογικάς ἀλλαγάς καί τήν ὑπερθέρμανσιν τοῦ πλανήτου, καθιστᾷ ἐπιτακτικόν τό χρέος τῆς Ἐκκλησίας ὅπως συμβάλῃ, διά τῶν εἰς τήν διάθεσιν αὐτῆς πνευματικῶν μέσων, εἰς τήν προστασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀπληστίας. Ἡ ἀπληστία διά τήν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν ὁδηγεῖ εἰς τήν πνευματικήν πτώχευσιν τοῦ ἀνθρώπου καί εἰς τήν καταστροφήν τοῦ περιβάλλοντος. Δέν πρέπει νά λησμονῆται ὅτι ὁ φυσικός πλοῦτος τῆς γῆς δέν εἶναι περιουσία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά τοῦ Δημιουργοῦ: «*Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ*» (Ψαλμ. κγ' ,1). Οὕτως, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τονίζει τήν προστασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ διά τῆς καλλιεργείας τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ θεοσδότου περιβάλλοντος καί διά τῆς προβολῆς τῶν ἀρετῶν τῆς ὀλιγαρκείας καί τῆς ἐγκρατείας. Ὀφείλομεν νά ἐνθυμώμεθα ὅτι ὄχι μόνον αἱ σημεριναί, ἀλλά καί αἱ μελλοντικαί γενεαί ἔχουν δικαίωμα ἐπί τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν, τά ὁποῖα μᾶς ἐχάρισεν ὁ Δημιουργός.

11. Διά τήν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ἱκανότης πρός ἐπιστημονικήν ἔρευναν τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ θεόσδοτον δῶρον εἰς τόν ἄνθρωπον. Συγχρόνως ὅμως πρός αὐτήν τήν κατάφασιν, ἡ Ἐκκλησία ἐπισημαίνει τούς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ὑποκρύπτονται εἰς τήν χρῆσιν ὡρισμένων ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων. Θεωρεῖ ὅτι ὁ ἐπιστήμων εἶναι μέν ἐλεύθερος νά ἐρευνᾷ, ἀλλά καί ὅτι ὀφείλει νά διακόπτῃ τήν ἔρευνάν του, ὅταν παραβιάζωνται βασικαί χριστιανικαί καί ἀνθρωπιστικαί ἀρχαί:«*Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει*» (Α' Κορ. 6, 12) καί «*Τὸ καλὸν οὐ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται*» (Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος Θεολογικός* Α', 4. PG 36, 16C). Ἡ θέσις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύεται πολλαπλῶς ἀπαραίτητος διά τήν ὀρθήν ὁριοθέτησιν τῆς ἐλευθερίας καί τήν ἀξιοποίησιν τῶν καρπῶν τῆς ἐπιστήμης, εἰς πάντας σχεδόν τούς τομεῖς τῆς ὁποίας, ἰδίᾳ δέ τῆς βιολογίας, ἀναμένονται νέα ἐπιτεύγματα, ἀλλά καί κίνδυνοι. Ἐν ταὐτῷ, ὑπογραμμίζομεν τήν ἀναμφισβήτητον ἱερότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀπό αὐτῆς ταύτης ἀρχῆς τῆς συλλήψεως.

12. Κατά τά τελευταῖα ἔτη, παρατηρεῖται ἁλματώδης ἀνάπτυξις εἰς τάς βιοεπιστήμας καί εἰς τήν συνδεδεμένην μέ αὐτάς βιοτεχνολογίαν, πολλά ἐπιτεύγματα τῶν ὁποίων θεωροῦνται εὐεργετικά διά τόν ἄνθρωπον, ἄλλα δημιουργοῦν ἠθικά διλήμματα, ἐνῷ ἄλλα κρίνονται ἀπορριπτέα. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἁπλοῦν σύνολον κυττάρων, ἱστῶν καί ὀργάνων, οὔτε καί προσδιορίζεται μόνον ἀπό βιολογικούς παράγοντας. Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ δημιούργημα «*κατ' εἰκόνα Θεοῦ*» (Γεν. 1, 27) καί θά πρέπει ἡ ἀναφορά εἰς αὐτόν νά γίνηται μέ τόν δέοντα σεβασμόν. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς θεμελιώδους αὐτῆς ἀρχῆς ὁδηγεῖ εἰς τό συμπέρασμα ὅτι τόσον κατά τήν ἐπιστημονικήν ἔρευναν, ὅσον καί κατά τήν πρακτικήν ἐφαρμογήν τῶν νέων ἀνακαλύψεων καί ἐφευρέσεων, δέον ὅπως διαφυλάσσηται τό ἀπόλυτον δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου νά ἀπολαύῃ σεβασμοῦ καί τιμῆς εἰς πᾶν στάδιον τῆς ζωῆς του, καθώς καί ἡ βούλησις τοῦ Θεοῦ, ὡς αὕτη ἐφανερώθη κατά τήν δημιουργίαν. Ἡ ἔρευνα πρέπει νά λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν της τάς ἠθικάς καί πνευματικάς ἀρχάς καί τά χριστιανικά θέσμια. Ἀπαραίτητος σεβασμός δέον νά ἐπιδεικνύηται καί εἰς ὅλην τήν Δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ τόσον κατά τήν χρῆσιν αὐτῆς ὑπό τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καί κατά τήν ἔρευναν, συμφώνως πρός τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ πρός αὐτόν (Γεν. β', 15).

13. Κατά τούς χρόνους τούτους τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ἰδιαιτέρως προβάλλει ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐξαρθῇ ἡ σημασία τῆς ἁγιότητος τοῦ βίου, ἐν ὄψει τῆς πνευματικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τόν σύγχρονον πολιτισμόν. Ἡ παρανόησις τῆς ἐλευθερίας ὡς ἐλευθεριότητος ὁδηγεῖ εἰς τήν αὔξησιν τῆς ἐγκληματικότητος, τήν καταστροφήν καί τήν βεβήλωσιν τῶν σεβασμάτων, τήν ἐξάλειψιν τοῦ σεβασμοῦ πρός τήν ἐλευθερίαν τοῦ πλησίον καί τήν ἱερότητα τῆς ζωῆς. Ἡ Ὀρθόδοξος Παράδοσις, διαμορφωθεῖσα διά τῆς βιώσεως ἐν τῇ πράξει τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, εἶναι φορεύς πνευματικότητος καί ἀσκητικοῦ ἤθους, τό ὁποῖον δέον νά ἐξαρθῇ καί προβληθῇ ὅλως ἰδιαιτέρως κατά τήν ἐποχήν ἡμῶν.

14. Ἡ εἰδική ποιμαντική μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας πρός τούς νέους διά τήν ἐν Χριστῷ διαπαιδαγώγησίν των τυγχάνει διαρκής καί ἀμετάπτωτος. Αὐτονόητος τυγχάνει ἡ προέκτασις τῆς ποιμαντικῆς εὐθύνης τῆς Ἐκκλησίας καί εἰς τόν θεόσδοτον θεσμόν τῆς οἰκογενείας, ἥτις ἀείποτε καί ἀπαραιτήτως ἐστηρίχθη εἰς τό ἱερόν μυστήριον τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, ὡς ἑνώσεως ἀνδρός καί γυναικός, ἡ ὁποία εἰκονίζει τήν ἕνωσιν τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας Του (Ἐφ. ε', 32). Τοῦτο καθίσταται ἐπίκαιρον, ἐν ὄψει μάλιστα καί ἀποπειρῶν νομιμοποιήσεως εἰς χώρας τινάς καί θεολογικῆς θεμελιώσεως εἰς χριστιανικάς τινάς κοινότητας, μορφῶν συμβιώσεως, ἀντιτιθεμένων εἰς τήν χριστιανικήν παράδοσιν καί διδασκαλίαν. Ἡ Ἐκκλησία προσδοκῶσα τήν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν πάντων εἰς τό ἕν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὑπενθυμίζει εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον, ὅτι ὁ Χριστός πάλιν θά ἔλθῃ κατά τήν Δευτέραν Παρουσίαν Του «*κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς*» (Α' Πέτρ. δ', 5) καί ὅτι «*τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος*» (Λουκ. α', 33).

15. Εἰς τήν σύγχρονον ἐποχήν καί ἀείποτε, ἡ προφητική καί ποιμαντική φωνή τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λυτρωτικός λόγος τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως, ἀπευθύνεται εἰς τήν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καί καλεῖ αὐτόν, μετά τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἵνα ἐνστερνισθῇ καί βιώσῃ «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα» (Φιλιπ. δ', 8). Ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τήν θυσιαστικήν ἀγάπην τοῦ Ἐσταυρωμένου Κυρίου της ὡς τήν μόνην ὁδόν πρός ἕνα κόσμον εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας καί ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων μόνον καί ἔσχατον μέτρον εἶναι πάντοτε ὁ ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς θυσιασθείς Κύριος (προβλ. Ἀποκ. ε', 12), ἤτοι ἡ ἄπειρος Ἀγάπη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος

† ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος

† ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος

† ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος

† ὁ Ρουμανίας Δανιήλ

† ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου Χρυσόστομος

† ὁ Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος

† ὁ Βαρσοβίας καί πάσης Πολωνίας Σάββας

† ὁ Τιράνων καί πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος

† ὁ Πρέσοβ καί πάσης Τσεχίας καί Σλοβακίας Ραστισλάβ

Ἀντιπροσωπεία Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

† ὁ Καρελίας καί πάσης Φιλλανδίας Λέων
† ὁ Ταλλίνης καί πάσης Ἐσθονίας Στέφανος
† ὁ Γέρων Περγάμου Ἰωάννης
† ὁ Γέρων Ἀμερικῆς Δημήτριος
† ὁ Γερμανίας Αὐγουστῖνος
† ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος
† ὁ Ντένβερ Ἡσαΐας
† ὁ Ἀτλάντας Ἀλέξιος
† ὁ Πριγκηποννήσων Ἰάκωβος
† ὁ Προικοννήσου Ἰωσήφ
† ὁ Φιλαδελφείας Μελίτων
† ὁ Γαλλίας Ἐμμανουήλ
† ὁ Δαρδανελλίων Νικήτας
† ὁ Ντητρόϊτ Νικόλαος
† ὁ Ἁγίου Φραγκίσκου Γεράσιμος
† ὁ Κισάμου καί Σελίνου Ἀμφιλόχιος
† ὁ Κορέας Ἀμβρόσιος
† ὁ Σηλυβρίας Μάξιμος
† ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀμφιλόχιος
† ὁ Διοκλείας Κάλλιστος
† ὁ Ἱεραπόλεως Ἀντώνιος, ἐπί κεφαλῆς τῶν Οὐκρανῶν Ὀρθοδόξων ἐν ΗΠΑ
† ὁ Τελμησσοῦ Ἰώβ
† ὁ Χαριουπόλεως Ἰωάννης, ἐπί κεφαλῆς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ὀρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσσικῆς Παραδόσεως
† ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ἐπί κεφαλῆς τῶν Καρπαθορρώσσων Ὀρθοδόξων ἐν ΗΠΑ

Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας

† ὁ Γέρων Λεοντοπόλεως Γαβριήλ
† ὁ Ναϊρόμπι Μακάριος
† ὁ Καμπάλας Ἰωνᾶς
† ὁ Ζιμπάμπουε καί Ἀγκόλας Σεραφείμ
† ὁ Νιγηρίας Ἀλέξανδρος
† ὁ Τριπόλεως Θεοφύλακτος
† ὁ Καλῆς Ἐλπίδος Σέργιος

† ὁ Κυρήνης Ἀθανάσιος
† ὁ Καρθαγένης Ἀλέξιος
† ὁ Μουάνζας Ἱερώνυμος
† ὁ Γουϊνέας Γεώργιος
† ὁ Ἑρμουπόλεως Νικόλαος
† ὁ Εἰρηνουπόλεως Δημήτριος
† ὁ Ἰωαννουπόλεως καί Πρετορίας Δαμασκηνός
† ὁ Ἄκκρας Νάρκισσος
† ὁ Πτολεμαΐδος Ἐμμανουήλ
† ὁ Καμερούν Γρηγόριος
† ὁ Μέμφιδος Νικόδημος
† ὁ Κατάγκας Μελέτιος
† ὁ Μπραζαβίλ καί Γκαμπόν Παντελεήμων
† ὁ Μπουρούντι καί Ρουάντας Ἰννοκέντιος
† ὁ Μοζαμβίκης Χρυσόστομος
† ὁ Νιέρι καί Ὄρους Κένυας Νεόφυτος

Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων

† ὁ Φιλαδελφείας Βενέδικτος
† ὁ Κωνσταντίνης Ἀρίσταρχος
† ὁ Ἰορδάνου Θεοφύλακτος
† ὁ Ἀνθηδῶνος Νεκτάριος
† ὁ Πέλλης Φιλούμενος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Σερβίας

† ὁ Ἀχρίδος καί Σκοπίων Ἰωάννης
† ὁ Μαυροβουνίου καί Παραθαλασσίας Ἀμφιλόχιος
† ὁ Ζάγκρεμπ καί Λιουμπλιάνας Πορφύριος
† ὁ Σιρμίου Βασίλειος
† ὁ Βουδιμίου Λουκιανός
† ὁ Νέας Γκρατσάνιτσας Λογγῖνος
† ὁ Μπάτσκας Εἰρηναῖος
† ὁ Σβορνικίου καί Τούζλας Χρυσόστομος
† ὁ Ζίτσης Ἰουστῖνος
† ὁ Βρανίων Παχώμιος
† ὁ Σουμαδίας Ἰωάννης
† ὁ Μπρανιτσέβου Ἰγνάτιος
† ὁ Δαλματίας Φώτιος
† ὁ Μπίχατς καί Πέτροβατς Ἀθανάσιος
† ὁ Νίκσιτς καί Βουδίμλιε Ἰωαννίκιος

† ὁ Ζαχουμίου καί Ἑρζεγοβίνης Γρηγόριος
† ὁ Βαλιέβου Μιλούτιν
† ὁ ἐν Δυτικῇ Ἀμερικῇ Μάξιμος
† ὁ ἐν Αὐστραλίᾳ καί Νέᾳ Ζηλανδίᾳ Εἰρηναῖος
† ὁ Κρούσεβατς Δαυΐδ
† ὁ Σλαυονίας Ἰωάννης
† ὁ ἐν Αὐστρίᾳ καί Ἑλβετίᾳ Ἀνδρέας
† ὁ Φραγκφούρτης καί ἐν Γερμανίᾳ Σέργιος
† ὁ Τιμοκίου Ἱλαρίων

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ρουμανίας

† ὁ Ἰασίου καί Μολδαβίας καί Μπουκοβίνης Θεοφάνης
† ὁ Σιμπίου καί Τρανσυλβανίας Λαυρέντιος
† ὁ Βάντ, Φελεάκ καί Κλούζ καί Κλούζ, Ἄλμπας, Κρισάνας καί Μαραμοῦρες Ἀνδρέας
† ὁ Κραϊόβας καί Ὀλτενίας Εἰρηναῖος
† ὁ Τιμισοάρας καί Βανάτου Ἰωάννης
† ὁ ἐν Δυτικῇ καί Νοτίῳ Εὐρώπῃ Ἰωσήφ
† ὁ ἐν Γερμανίᾳ καί Κεντρικῇ Εὐρώπῃ Σεραφείμ
† ὁ Τιργοβιστίου Νήφων
† ὁ Ἄλμπα Ἰούλια Εἰρηναῖος
† ὁ Ρώμαν καί Μπακάου Ἰωακείμ
† ὁ Κάτω Δουνάβεως Κασσιανός
† ὁ Ἀράντ Τιμόθεος
† ὁ ἐν Ἀμερικῇ Νικόλαος
† ὁ Ὁράντεα Σωφρόνιος
† ὁ Στρεχαΐας καί Σεβερίνου Νικόδημος
† ὁ Τουλσέας Βησσαρίων
† ὁ Σαλάζης Πετρώνιος
† ὁ ἐν Οὐγγαρίᾳ Σιλουανός
† ὁ ἐν Ἰταλίᾳ Σιλουανός
† ὁ ἐν Ἱσπανίᾳ καί Πορτογαλίᾳ Τιμόθεος
† ὁ ἐν Βορείῳ Εὐρώπῃ Μακάριος
† ὁ Πλοεστίου Βαρλαάμ, Βοηθός παρά τῷ Πατριάρχῃ
† ὁ Λοβιστέου Αἰμιλιανός, Βοηθός παρά τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ριμνικίου
† ὁ Βικίνης Ἰωάννης Κασσιανός, Βοηθός παρά τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ ἐν Ἀμερικῇ

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Κύπρου

† ὁ Πάφου Γεώργιος
† ὁ Κιτίου Χρυσόστομος

† ὁ Κυρηνείας Χρυσόστομος
† ὁ Λεμεσοῦ Ἀθανάσιος
† ὁ Μόρφου Νεόφυτος
† ὁ Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου Βασίλειος
† ὁ Κύκκου καί Τηλλυρίας Νικηφόρος
† ὁ Ταμασοῦ καί Ὀρεινῆς Ἡσαΐας
† ὁ Τριμυθοῦντος καί Λευκάρων Βαρνάβας
† ὁ Καρπασίας Χριστοφόρος
† ὁ Ἀρσινόης Νεκτάριος
† ὁ Ἀμαθοῦντος Νικόλαος
† ὁ Λήδρας Ἐπιφάνιος
† ὁ Χύτρων Λεόντιος
† ὁ Νεαπόλεως Πορφύριος
† ὁ Μεσαορίας Γρηγόριος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ἑλλάδος

† ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καί Θάσου Προκόπιος
† ὁ Περιστερίου Χρυσόστομος
† ὁ Ἠλείας Γερμανός
† ὁ Μαντινείας καί Κυνουρίας Ἀλέξανδρος
† ὁ Ἄρτης Ἰγνάτιος
† ὁ Διδυμοτείχου, Ὀρεστιάδος καί Σουφλίου Δαμασκηνός
† ὁ Νικαίας Ἀλέξιος
† ὁ Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱερόθεος
† ὁ Σάμου καί Ἰκαρίας Εὐσέβιος
† ὁ Καστορίας Σεραφείμ
† ὁ Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ Ἰγνάτιος
† ὁ Κασσανδρείας Νικόδημος
† ὁ Ὕδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης Ἐφραίμ
† ὁ Σερρῶν καί Νιγρίτης Θεολόγος
† ὁ Σιδηροκάστρου Μακάριος
† ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Ἄνθιμος
† ὁ Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως Βαρνάβας
† ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος
† ὁ Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καί Πετρουπόλεως Ἀθηναγόρας
† ὁ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καί Ρεντίνης Ἰωάννης
† ὁ Νέας Ἰωνίας καί Φιλαδελφείας Γαβριήλ
† ὁ Νικοπόλεως καί Πρεβέζης Χρυσόστομος
† ὁ Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καί Ἀρδαμερίου Θεόκλητος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Πολωνίας

† ὁ Λούτζ καί Πόζναν Σίμων

† ὁ Λούμπλιν καί Χέλμ Ἄβελ

† ὁ Μπιαλύστοκ καί Γκντάνσκ Ἰάκωβος

† ὁ Σιεμιατίτσε Γεώργιος

† ὁ Γκορλίτσε Παΐσιος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ἀλβανίας

† ὁ Κορυτσᾶς Ἰωάννης

† ὁ Ἀργυροκάστρου Δημήτριος

† ὁ Ἀπολλωνίας καί Φίερ Νικόλαος

† ὁ Ἐλμπασάν Ἀντώνιος

† ὁ Ἀμαντίας Ναθαναήλ

† ὁ Βύλιδος Ἄστιος

Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Τσεχίας καί Σλοβακίας

† ὁ Πράγας Μιχαήλ

† ὁ Σούμπερκ Ἠσαΐας